

KANGASNIEMEN KUNTA
Tarkastuslautakunta

ARVIOINTIKERTOMUS VUODELTA 2021

ARVIOINTIKERTOMUS VUODELTA 2021

Kunnanvaltuustolle

1. Tarkastuslautakunta

Kunnanvaltuuston päätöksellä 23.8.2021 § 43 on toimikaudeksi 2021-2024 tarkastuslautakuntaan valittu seuraavat jäsenet ja henkilökohtaiset varajäsenet:

Puheenjohtaja	Varsinainen jäsen Pasi Hänninen	Varajäsen Sirpa Laitinen
Varapuheenjohtaja	Simo Hokkanen	Petri Pylvänäinen
Jäsenet	Vesa Partonen Anne Puikkonen Sirpa Sappinen	Petri Ikonen Arto Tommola Marjo Heikkinen

Lautakunnan sihteerinä on toiminut Kangasniemen kunnan johdon sihteeri Johanna Järvensivu. Tilintarkastaja on ollut läsnä tarkastuslautakunnan kokouksissa.

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on

- 1) valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- 2) arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- 3) arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää;
- 4) huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta;
- 5) valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi;
- 6) valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Kunnan hallintosäännön 69 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on lisäksi:

- 1) seurattava tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista sekä muutoinkin seurattava tilintarkastajan tehtävien suorittamista ja tehtävä tarpeen mukaan esityksiä tilintarkastuksen kehittämiseksi,
- 2) huolehdittava siitä, että tilintarkastusta varten on tarpeelliset voimavarat, jotka mahdollistavat tilintarkastuksen suorittamisen hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa,
- 3) tehtävä aloitteita ja esityksiä lautakunnan, tilintarkastajan ja sisäisen valvonnan tehtävien yhteensovittamisesta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Arvioinnin tulokset raportoidaan valtuustolle annettavassa arviointikertomuksessa. Tarkastuslautakunta voi antaa myös muita tarpeelliseksi katsomiaan selvityksiä valtuustolle.

Toimikauden alussa lautakunta on laatinut arvioinnin nelivuotissuunnitelman koko toimikaudelle. Vuoden 2021 toiminnan ja talouden käsittelyä varten on lautakunta kokoontunut viisi (5) kertaa. Vuodelle 2021 työohjelman mukaisesti lautakunnan painopistealueina olivat: Sosiaali- ja terveyspalvelut, hallintopalvelut, perusopetus, lukiokoulutus, rakennus- ja aluetekniikka sekä kunnan investoinnit, talous ja tasapainottamistoimenpiteet ja henkilöstö. Kokousten yhteydessä on saatu selvityksiä kunnan talouden kehityksestä ja talousarvion toteutumisesta. Kokouksissa on kuultu kunnanjohtajaa ja muita kunnan johtavia ja tulosyksikköjen toiminnasta vastaavia viranhaltijoita. Lautakunnan jäsenet ovat tutustuneet hallinnon pöytäkirjoihin, toiminta- ja taloussuunnitelmiin sekä tilinpäätökseen. Koronaepidemian vuoksi lautakunta ei tutustunut paikan päällä yksittäisten toimintojen järjestämiseen tai investointeihin.

Lautakunta on saanut selonteon vuoden aikana vastuullisen tilintarkastajan suorittamasta tarkastuksesta. Lautakunnan työskentelyssä on otettu huomioon lautakunnan jäsenten esteellisyydet.

Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on valvoa sidonnaisuusilmoitusten tekoa. Kuntalain 84 §:n mukaan sidonnaisuusilmoitus tehdään tarkastuslautakunnalle, joka valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuuston tiedoksi. Tarkastuslautakunta on käsitellyt sidonnaisuusilmoitukset kokouksessaan 7.10.2021 § 37. Kunnanvaltuusto on saanut sidonnaisuusilmoitukset tietoonsa 13.12.2021 § 83. Lisäksi ilmoitukset ovat nähtävissä kunnan nettisivuilla.

Vuoden 2020 arviointikertomus on käsitelty kunnanvaltuustossa 17.5.2021 § 24. Kertomus on merkitty valtuuston tietoon saatetuksi ja samalla valtuusto päätti pyytää tarkastuslautakunnan esittämät selvitykset kunnanhallitukselta lokakuun 2020 loppuun mennessä. Kunnanvaltuusto on saanut 27.9.2021 § 64 arviointikertomuksessa pyydyt selvitykset. Annetut selvitykset olivat niukat mutta riittävät. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että kunnan toimintaa kehitetään kuntastrategian puitteissa.

Edellä kuvattujen tietojen perusteella tarkastuslautakunta antaa Kuntalain 121 §:n mukaisen arviointikertomuksen vuodelta 2021.

2. Tavoitteiden toteutuminen

Vuoden 2021 tilinpäätös muodostuu tilinpäätös –asiakirjasta (toimintakertomus, tilinpäätös, konsernitilinpäätös ja taseyksikkönä esitetty vesihuolto). Erillisenä raporttina tehdään henkilöstöraportti, mikä ei ole osa varsinaista tilinpäätöstä.

Kuntalain 110 §:n mukaan valtuusto päättäessään talousarviosta ja –suunnitelmasta, hyväksyy kunnan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Talousarviossa ja tilinpäätöksessä tavoitteita ja niiden toteutumia on selostettu talousarvion mukaisessa järjestyksessä. Tavoitteiden asettelu pohjautuu kuntastrategia 2017-2021:een. Kunnanvaltuusto on hyväksynyt uuden kuntastrategian vuosille 2022-2025 kokouksessaan 4.4.2022 § 23.

Valtuustokauden keskeisinä tavoitteina ovat:

Yhteisöllisyys: Kuntalaisten, vapaa-ajan asukkaiden ja sidosryhmien yhteisöllisyys ja aktiivinen osallistuminen

Ympäristö: Viihtyisän ja elävän kuntakeskuksen sekä maaseutumaisen asumisen kehittäminen

Yritystoiminta: Elinkeinotoiminnan ja työllisyyden edistäminen

Visiona on ”Leikkiviä lapsia Puulan puhtaassa luonnossa”

- Visiomme hyvinvoivasta ja elinvoimaisesta Kangasniemestä vuonna 2025.

Kangasniemi on vuonna 2025 aktiivinen perheisiin panostava kunta, jossa on monipuoliset ja toimivat palvelut. Kunta saa voimaa eläväisestä keskustastaan, virkeistä kylistään ja aktiivisista yrityksistä ja järjestöistään. Kangasniemi tunnetaan puhtaasta luonnostaan ja sen ympärille rakentuvista virkistys- ja harrastusmahdollisuuksista.

Strategisiksi painopisteiksi vuosille 2017-2021 on määritetty:

- Olemme huolehtiva kumppani
- Olemme yhteisöllisen maaseutuasumisen esiin nostaja
- Olemme perheystävällinen palvelutarjoaja

Tämän lisäksi on toimintakertomuksessa selvitetty elinkeinoelämään ja markkinointiin liittyviä toimenpiteitä.

Jokaisella strategisella painopisteellä on asetettu useita tavoitteita valtuustokauden aikana toteutettavaksi. Samalla on määritelty miten tavoitteen toteutumista arvioidaan ja kenellä on vastuu tavoitteen saavuttamiseksi. Kuntastrategiassa asetettuja tavoitteita toteutetaan vuosittain talousarviossa hyväksytyillä talousarviovuoden tavoitteilla. Lisäksi toimintakertomuksessa on selvitetty laajemmin elinkeinoelämään ja markkinointiin liittyviä toimenpiteitä.

Em. määritteiden lisäksi talousarvio sisältää vastuualueittaiset tulokortit, joissa on määritelty vastuualueittaiset tavoitteet. Samoin tulokorteissa on toiminnan laajuutta kuvaavia suorite- ja kustannustietoja. Tilinpäätösasiakirjoihin ja tehtäväalueisiin tutustumisensa perusteella tarkastuslautakunta tuo arviointikertomuksessaan esille lähinnä niitä asioita, joihin se on yksityiskohtaisemmin tutustunut tai joita sen mielestä ei ole riittävästi tuotu esille toimintakertomuksessa.

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO KUNTASTRATEGIAN TOTEUTTAMISESTA
Kuntastrategia vuosille 2022-2025 on tarkastuslautakunnan näkökulmasta valmisteltu hyvin ja selkeästi. Tarkastuslautakunta toteaa, että vuoden 2021 talousarvion laadinnassa on otettu huomioon kuntastrategia. Tavoiteasetannassa tulee jatkossakin kiinnittää huomiota siihen, että tavoitteet ovat sellaisia, jotka tähtäävät kunnan strategisten päämäärien saavuttamiseen.
<i>Tarkastuslautakunta suosittelee, että</i>
<ul style="list-style-type: none"> - <i>talousarvion tavoitteet kytetään selkeästi päivitettyyn strategiaan ja talousarviosta ilmenee, mihin strategian tavoitteeseen vuosittainen tavoite liittyy.</i> - <i>tavoiteasetannassa kiinnitetään huomiota siihen, että ne tähtäävät toimintojen kehittämiseen, joko palvelun laadun tai kustannustehokkuuden näkökulmasta.</i> - <i>kuntastrategian mukaan kunta saa voimaa eläväisestä keskustastaan. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että keskustan kehittämiseen varataan riittävät resurssit</i>

Yleistä

Valtiontalouden tasapainottamistoimien vaikutukset ovat jo pitkään heijastuneet voimakkaasti kuntatalouteen. Selvimmin tämä näkyy kuntien valtionosuuksien määrässä. Valtionosuudet ovat pienentyneet valtionosuusleikkausten vuoksi. Lisäksi

valtionosuuksien rahamäärä ei ole seurannut kustannusten todellista muutosta. Koronaepidemian kuntataloudelle aiheuttamien menojen kattamiseksi ja tulomenetysten korvaamiseksi valtio lisäsi mittavasti kuntataloudelle annettavia valtionosuuksia. Jossain määrin tämä annettu kompensatio on osoittautunut jopa ylimitoitetuksi. Kuntien koronatukea maksettiin 2,4 miljardia euroa vuonna 2021. Kertaluonteiset koronatuot eivät ratkaise kuntatalouden rakenteellisia ongelmia. Kuntatalouden tilinpäätökset ovat olleet vuodelta 2021 edelleen hyvällä tasolla.

Koronan välittömät vaikutukset jäivät edelleen vuonna 2021 kohtuullisen pieniksi. Kielteisimminkin tämä on näkynyt matkailu-, majoitus- ja ravintola-alan toiminnassa. Em. alan työllisyystilanne on heikentynyt ja samalla alan yritysten toimintaedellytykset ovat muodostuneet ongelmalliseksi.

Kuntatalous selvisi vahvana toisesta peräkkäisestä koronavuodesta, mutta rakenteellisia ongelmia on yhä ratkaisematta. Kangasniemen kuntatalous noudatti vallinnutta kehitystä ja vuodelta 2021 tehtiin taloudellisesti hyvä tulos, vaikka edellisenä vuonna ylijäämää kertyi tuplasti enemmän. Uudet kriisikuntakriteerit painottavat konsernitilinpäätöksen lukuja, joka Kangasniemen kunnalla on taloudellisesti heikompi. Kertynyttä alijäämää ei kuitenkaan ole, kun huomioidaan tilikauden ylijäämä.

Kunnan talouden kehitys on ollut riippuvainen yleisestä verotulojen ja valtionosuuksien kehityksen lisäksi Essoten laskuttamien sosiaali- ja terveystoimen menojen kehityksestä. Vuosittaiset vaihtelut sosiaali- ja terveystoimen menojen osalta ovat olleet merkittäviä. Essoten toiminta muodostaa kunnan käyttötaloudesta n. 58 %. Ennen kaikkea talousarviossa pysyminen on tuottanut vaikeuksia. Vuosittain on jouduttu myöntämään olennaisiakin lisämäärärahoja em. toiminnalle. Valtion koronaepidemian kompensatioiden vuosi kunnan talouden tulos oli poikkeuksellisen hyvä.

Kunnan taloutta on tasapainotettu myös omilla toimenpiteillä. Vuoden 2019 lopulla tehtiin korjaavia toimenpiteitä yt-neuvottelujen kautta. Pysyvillä toimenpiteillä kunnan omassa palvelutoiminnassa talouden tasapainottamisella tavoiteltiin yhteensä 1,5 milj. euron kokonaisvaikutusta. Toimenpiteet vaikuttivat vuoden 2021 toimintaan ja tulokseen ja jatkuvat vielä myös vuoden 2022 aikana.

Hyvästä talousvuodesta huolimatta ikääntyvä väestö edellyttää kunnalta tulevaisuudessa mittavia sopeutustoimia. Väestörakenteen muutos näkyy vuosi vuodelta enemmän kunnan talousluvuissa. Missä määrin tämä väestön ikääntymiseen liittyvä kustannuspaine siirtyy mahdollisesti vuoden 2023 alussa perustettavalle maakunnalliselle organisaatiolle, jää nähtäväksi. Tämä muutos tulee vaikuttamaan jopa perustavan laatusesti kunnan saamiin valtionosuuksiin. Kunnan ja koko kunnallishallinnon tehtäväkenttä joutuu tämän vuoksi uudelleen tarkastelun kohteeksi.

Sitovien tavoitteiden toteutuminen

Vuoden 2021 talousarvio pohjautui kuntastrategiaan valtuustokaudelle 2017-2021. Tarkastuslautakunta huomauttaa, että vuoden 2021 tilinpäätöksessä strategisten tavoitteiden toteutumista on edelleen esitetty niukasti. Lähinnä tuloskorjeilta käy ilmi valtuuston eri palvelualueille esittämät tavoitteet ja niiden toteutumien. Tarkastuslautakunta edellyttää jatkossa, että tavoitteiden toteumaa tulee kuvata kattavasti, selkeästi ja

johdonmukaisesti. Palvelualuekohtaisissa tuloskorteissa on asetettu erilaisia tavoitteita ja niiden toteumia.

Hallintopalvelut

Hallintopalvelut tuottavat keskitetysti henkilöstö-, talous- tietohallinto- ja asiantuntijapalveluita eri hallintokunnille päätöksenteon tueksi sekä vastaa kunnanhallituksen ja-valtuuston kokousten valmistelusta ja täytäntöönpanosta. Alla on esitetty tavoitteiden toteumia, tavoitetasoa ja toteutumista tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen tietojen perusteella.

Toiminnan tavoite	Toteuma
Hallintopalvelut, vastuhenkilö hallintojohtaja	
Tietohallintopalveluiden kehittäminen	Tiedonhallinnan prosessien kuvausta on työstyetty. Tietotilinpäätös tehtiin ensimmäistä kertaa vuodelta 2020, jonka pohjalta kehittämiskohteista tehty kartoitus.
Kunta on arvostettu ja tavoiteltu työnantaja	Esimieskoulutus työterveyshuollon kanssa pidetty. Esimiesiltapäivät järjestettiin säännöllisesti. Kunnan uusi perehdytyksen toimintamalli käynnistetty ja otetaan käyttöön vuoden 2022 alusta. VTR:n pöytäkirjat on julkaistu kunnan kotisivuilla. Pääluottamusmiesten kanssa järjestetty säännöllisesti tapaamisia.
<i>Tarkastuslautakunta toteaa, että tavoitteet ovat olennaisin osin saavutettu hallintopalveluiden osalta. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että henkilöstön tyytyväisyyttä seurataan järjestelmällisesti henkilöstökyselyjen ja kehityskeskustelujen kautta.</i>	

Hallintopalveluiden alaisten toimintojen toimintatulot olivat talousarviossa 0,89 milj.euroa ja toteutuma oli 0,96 milj.euroa. Toimintakulut talousarviossa 2,0 milj.euroa ja toteutuma oli 2,05 milj.euroa. Nettomenot (toimintakate) talousarviossa olivat 1,1 milj.euroa ja toteutuma oli 1,1 milj.euroa. Nettomenot alittivat talousarvion viidellä tuhannella eurolla. Edelliseen vuoteen nähden hallintopalveluiden alaisten menojen määrä laski lähes 0,5 milj. euroa. Henkilöstömäärä oli edellisenä vuonna 17,5, arvioitu määrä oli 14 ja toteuma 15. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että hallintopalveluissa on riittävät resurssit.

Konserni- ja elinkeinopalvelut

Elinkeinopalvelujen tehtävänä on luoda edellytykset yritystoiminnan kehittymiselle paikalliset olosuhteet huomioiden. Toiminnalla pyritään vaikuttamaan kunnan elinvoimaisuuden parantumiseen. Alla on esitetty toiminnallisia tavoitteita, toteumaa ja suosituksia tarkastuslautakunnan näkökulmasta.

Toiminnan tavoite	Toteuma
Konserni- ja elinkeinopalvelut, vastuhenkilö kunnanjohtaja	
Kunnan vetovoiman kehittäminen	Muuttoliike -9 henkilöä Kangasniemellä vuonna 2021. Syntyneitä 27 ja kuolleita 100, joten luonnollinen väestönmuutos oli -73. Kangasniemen väkiluku vuoden 2021 lopussa oli 5230.
Kunnan ja yrittäjien keskinäisen yhteistyön vahvistaminen	Koronaepidemian johdosta yrittäjien aamukahvitapaamisia jouduttiin vuoden aikana osittain peruuttamaan. Kunnanjohtaja on järjestänyt henkilökohtaisia vierailuja yrittäjien kanssa kesän ja syksyn aikana.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että kunnan vetovoimatekijöitä kehitetään, kuntaan saadaan uusia asukkaita ja väestömuutoksen kehitys saadaan positiiviseksi. Väestömuutoksen kääntyminen positiiviseksi vaatii konkreettisia toimenpiteitä ja oikeiden kohderyhmien saavuttamista.

Kunnanhallituksen alaisten toimintojen toimintatulot olivat talousarviossa 1,1 milj.euroa ja toteutuma oli 1,4 milj. euroa. Toimintakulut talousarviossa 31,3 milj. euroa ja toteutuma oli 30,4 milj. euroa. Nettomenot (toimintakate) talousarviossa olivat 30,1 milj. euroa ja toteutuma oli 29 milj. euroa. Nettomenot alittivat talousarvion 1 milj. eurolla. Uusia yrityksiä (brutto) oli 21 (29) ja työttömyysprosentti 10,2 (11). Etelä-Savon työttömyysprosentti oli 11,2. Tarkastuslautakunta pitää myönteisenä, että työttömyysprosentti on laskenut edellisvuodesta ja on alle Etelä-Savon työttömyysprosentin. Asukasmarkkinointia on syytä edelleen tehostaa, koska epidemian vuoksi tarvetta on väljempään asumisympäristöihin. Asukasmäärä oli vuonna 2021 yhteensä 5230 (5311) ja talousarviossa 5400. Tavoitetta asukasmäärän osalta ei saavutettu.

Sosiaali- ja terveystalvet

Palvelut tuottaa Etelä-Savon sosiaali- ja terveystalvetujen kuntayhtymä.

Toiminnan tavoite	Toteuma
Sosiaali- ja terveystalvet	
Turvata laadukkaat lähitalvet kuntalaisille	Lähitalvetuissa ei ole ollut muutoksia vuoden 2021 aikana.

Sosiaali- ja terveystalvetujen alaisten toimintojen toimintatuloja ei ole arvioitu talousarviossa. Toteuma oli 0,3 milj. euroa. Toimintakulut talousarviossa 27,5 milj. euroa ja toteutuma oli 27 milj. euroa. Nettomenot (toimintakate) talousarviossa olivat 27,5 milj. euroa ja toteutuma oli 26,5 milj. euroa. Nettomenot alittivat talousarvion 1 milj. eurolla.

Sivistys- ja hyvinvointitalvet

Sivistys- ja hyvinvointitalvetuiden tarkoituksena on tuottaa uuden kuntastrategian mukaisia sivistys- ja vapaa-ajan talvetuita kustannustehokkaasti sekä edistää kuntalaisten hyvinvointia. Alla on esitetty toiminnallisia talvetuitteita, toteumaa ja suosituksia tarkastuslautakunnan näkökulmasta.

Toiminnan tavoite	Toteuma
Hallinto- ja lautakuntatalvet, vastuuhenkilö sivistys- ja hyvinvointijohtaja	
Maakunnallisen hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman talvetuitteiden edistäminen sekä kunnallisen hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman toteuttaminen.	Kunnallisen hyvinvointikertomuksen talvetuitteita on saavutettu koronarajoitusten mahdollistamissa puitteissa.
Maakunnalliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman talvetuitteiden edistäminen ja paikallisen suunnitelman seuranta sen	Maakunnallisen hyvinvointikertomuksen talvetuitteita on saavutettu koronarajoitusten mahdollistamissa puitteissa.

osana.	
Paikallisen lapsi- ja perhetyön jatkaminen osana Etelä-Savon perhekeskustoimintamallia.	Kunta on osallistunut maakunnalliseen perhekeskus- toimintamallin koronarajoitusten puitteissa.
Toimiva joukkoliikenne mahdollistaa työssäkäynnin ja opiskelun paikkakunnalla sekä lähikunnissa.	Työttömyys on vähentynyt vuoden 2020 tilanteeseen verrattuna.
<i>Tarkastuslautakunta toteaa, että tavoitteet ovat olennaisin osin saavutettu. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä toimivaa joukkoliikennettä, mikä parantaa työttömien työmahdollisuuksia ja siten edelleen laskee kunnan työttömyysastetta.</i>	

Yläkoulun opetus

Toiminnan tavoite	Toteuma
Opetus/Yläkoulu, vastuhenkilöt lukion- ja yläkoulun rehtori	
Laadukkaan perusopetuksen järjestäminen	Tuntiresurssia on ollut riittävästi.
Oppilaan kohtaaminen yksilöllisesti ja erityisoppimistarpeet huomioiden.	Oppilaat ovat edistyneet ikätasonsa mukaisesti ja tukea on annettu tarpeen mukaan.
Oppilashuoltotyön kehittäminen yhteistyössä oppimisen ja pedagogiikan kanssa oppilaan kokonaishyvinvoinnin edistämiseksi	Oppilashuollossa on vakituinen kuraattori ja koulupsykologi lokakuusta 2021 alkaen. Tukijaksoja on edelleen tarvittu yksittäisille oppilaille.
Yläkoulun positiivisuus pedagogiikan kehittäminen oppilaan kohtaamisessa meneillään olevien hankkeiden ja vastuupettajien ohjeistamana.	Tunne ja vuorovaikutustaitojen kehittämisen teemaviikko syksyllä ja opetuksen arjessa. Positiivisuus pedagogiikka ja kivakoulu on tullut jäädäkseen.
<i>Tarkastuslautakunta toteaa, että tavoitteet ovat olennaisin osin saavutettu.</i>	

Lukion opetus

Toiminnan tavoite	Toteuma
Opetus/Lukio, vastuhenkilöt lukion- ja yläkoulun rehtori	
Monipuoliset lukio-opinnot eri jatko-opintomahdollisuudet huomioiden.	Syventävät opinnot toteutuneet eri oppiaineissa. Jatko-opintopaikoista ei ole vielä tietoa saatavilla.
Opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen, opiskelijoiden kohtaaminen yksilöinä ja tukeminen oppimisen haasteissa.	Toteutunut kaikilta osin hyvin.

Työelämään ja jatko-opintomahdollisuuksiin tutustuminen lukio-opintojen aikana	Jatko-opintomahdollisuuksia esitelty. Yo-kirjoitus -ja jatko-opintosuunnitelmat tehty yksilöllisesti oppilaanohjauksessa.
Kansainvälistyvä lukiolainen	Erasmus-hanke Smart Up Europe päättyi 2021. Etävierailuja ja vaihto-opiskelijoita on käynyt oppitunneilla.
<i>Tarkastuslautakunta toteaa, että tavoitteet ovat olennaisin osin saavutettu.</i>	

Sivistys- ja hyvinvointilautakunnan alaisten toimintojen toimintatulot talousarviossa olivat 0,5 milj. euroa ja toteutuma oli 0,7 milj. euroa. Toimintakulut talousarviossa olivat 9,1 milj. euroa ja toteutuma oli 9,6 milj. euroa. Nettomenot olivat talousarviossa 8,7 milj. euroa ja toteutuma oli 8,8 milj. euroa.

Hallinto- ja lautakuntapalveluiden toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet pääsääntöisesti tavoiteasetannan mukaisesti. Koronaepidemia on vaikuttanut toimintasektorin palvelujen tuottamiseen. Varhaiskasvatus on järjestetty uuden varhaiskasvatuslain mukaisesti. Varhaiskasvatuksen tavoitteet ovat olennaisin osin saavutettu.

Opetuksessa koronaepidemia on tuonut haasteita ja etäopetukseen siirryttiin osittain jo vuoden 2020 aikana. Opetukselle määritellyt toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet koronan aiheuttamista vaikeuksista huolimatta hyvin. Opetuksen kustannustehokkuuteen vaikuttaa merkittävästi oppilasmäärät. Perusopetuksessa yläkoulun oppilasmäärä aleni 4:llä edellisvuoteen nähden ja oli 148 oppilasta. Alakoulun osalta oppilasmäärä aleni 8:lla ja oli 315 oppilasta. Lukion kohdalla kehitys oli päinvastainen ja oppilasmäärä nousi 2:llä edellisvuoteen nähden ja oli 70 oppilasta.

Myös vapaa-aikatoimen toiminnalliset tavoitteet ovat olennaisin osin toteutuneet. Kirjaston osalla tavoitteena oli kasvattaa kirjastokäyntien määrää. Kirjastokäynnit olivat 31.628 (37.453), eli laskua oli -23.372 edellisvuoteen verrattuna. Tavoitetta ei tältä osin saavutettu. Elokuviissa kävijöiden määrä väheni myös selvästi epidemian vuoksi. Liikunnan ohjausta on tehty koronan sallimissa rajoissa. Tapaturmia ei ole raportoitu.

Tekninen lautakunta

Hallinto ja lautakuntapalvelut pitävät sisällään lautakuntatyöskentelyn, kaavoituksen ja maankäytön, kunnan rakennuttamistoiminnan, vesihuoltolaitoshallinnon sekä romuajoneuvovalvonnan. Edellisten lisäksi toimintaan kuuluu myös kiinteistöveroprojekti. Alla on esitetty hallinto- ja lautakuntapalveluiden toiminnallisia tavoitteita, niiden toteumaa ja lautakunnan arvion.

Toiminnan tavoite	Toteuma
Tekninen/Hallinto- ja lautakuntapalvelut, vastuhenkilö tekninen johtaja	
Kaavoituksen ajantasaisuus	Yleiskaavan päivitys on käynnissä, osallistumis- ja arviointisuunnitelma oli nähtävillä, ja kaavaluonnos on valmistelussa.
Erilaisten toimintojen mahdollistaminen taajaman maankäytön osalta	Asetettu tavoite toteutuu reilusti. Elinkeinotoiminaan n 6ha ja asuintontteja n. 40kpl. Raakamaata kaavoitettavaksi taajamanyhteydessä on yli 60 ha.
Kiinteistövero-projektin	Kiinteistöistä 40% kartoitettu

läpivieminen	
Sähköisen lupapalvelun kattavuus	94% rakennus- ja toimenpideluvista haettu sähköisesti.
<i>Tarkastuslautakunta toteaa, että tavoitteet ovat olennaisin osin saavutettu.</i>	

Teknisen lautakunnan alaisten toimintojen toimintatuotot olivat talousarviossa 3,6 milj.euroa ja toteutuma oli 3,7 milj.euroa. Toimintakulut talousarviossa olivat 4,5 milj.euroa ja toteutuma oli 4,5 milj.euroa. Nettomenot olivat talousarviossa 0,9 milj.euroa ja toteutuma oli 0,9 milj.euroa. Teknisen lautakunnan alaisissa toiminnoissa toimittiin kokonaisuutena määrärahojen osalta talousarvion puitteissa. Yksittäisten tulosityksikköjen menomäärärahoissa ei tapahtunut merkittäviä poikkeamia.

Ruokapalveluiden tavoitteena oli vastuulliset elintarvikehankinnat, jossa kotimaisuusaste on 85 %. Toteutuma oli 86 % mikä oli sama kuin edellisvuonna. Aluetekniikan keskeinen tavoite oli pitää puistot ja yleiset alueet hyvässä kunnossa. Tavoitteessa onnistuttiin saavuttamaan. Tarkastuslautakunta kuitenkin huomauttaa, että kevyenliikenteen väylien kunnossapitoon pitää kiinnittää enemmän huomiota. Tavoitteena oli myös, että katuvalaistus pidetään hyvässä kunnossa. Tavoite oli 95% katuvalaistuksesta toimii ja toteuma oli 92%. Tavoitetta ei saavutettu.

Vesihuoltolaitoksen keskeinen tavoite oli toiminnan keskeytymättömyys, jossa tavoitetasona pidetään sitä, ettei ole suunnittelemtomia keskeytyksiä. Toteuman mukaan yksi vesijohtoverkoston vuoto on toteutunut Pappilan alueella ja siten tavoitetta ei täysimääräisesti saavutettu. Laskutettu vesi m3 on ollut 195.319 ja tavoitteena 196.000. Tavoitetta ei täysin saavutettu.

3. Toiminnan arviointi

Toimintavuoden aikana tarkastuslautakunta on tutustunut tarkastussuunnitelman mukaisesti yksityiskohtaisemmin joihinkin yksittäisiin toimintoihin. Tämän perusteella tarkastuslautakunta on edellä arvioinut tavoitteiden toteumaa, arvioinut toiminnan tarkoituksenmukaisuutta ja antanut tarpeen mukaan suosituksia toiminnan kehittämiseksi.

Toiminta ja talouskatsaukset

Vuoden aikana tarkastuslautakunta on saanut kokouksissaan ajankohtaista ja ajantasaista tietoa kunnan toiminnan ja talouden kehityksestä. Katsauksissa on todettu, että kunnan oman toiminnan kustannukset ovat pysyneet hallinnassa mutta sote-kustannusten todellisesta kertymisestä on suurta epävarmuutta. Erityisesti palkkojen harmonisointikulut aiheuttavat epävarmuutta. Toimintaan korona on vaikuttanut negatiivisesti, lähes kaikissa toiminnoissa on jouduttu järjestelyihin korona vaikutusten vuoksi. Kuntalaispalveluja on jouduttu monella tavalla supistamaan ja heikentämään, mikä on vähentänyt palveluiden tuottamiseen käytettäviä kustannuksia vuosien 2020-2021 aikana. Koronaepidemian vaikutukset kunnallistaloudelle eivät ole olleet pelätyn suuruisia. Valtion kompensatiot kunnille ovat olleet hyvät.

Henkilöstö

Henkilöstöön liittyviä asioita selostetaan tarkemmin erikseen laadittavassa henkilöstöraportissa. Kunnan kokonaishenkilöstön määrä nousi edellisvuodesta ja oli 188 (ed.v. 179). Kunnan henkilöstömäärä aleni nykyiselle tasolle sote-henkilöstön siirryttyä ESSOTEn palvelukseen vuoden 2017 alussa.

Henkilöstön sairauspoissaolot vaihtelevat vuosittain. Sairaspäivien määrä oli 2.101 päivää (ed.v. 2.707 kalenteripäivää). Henkilöä kohden sairaspäivien määrä on n. 14,4 päivää/vuosi (ed.v. 15,3). Tarkastuslautakunta pitää myönteisenä, että sairauspäivien määrä laski edellisvuoden tasosta. Suurin sairauspoissaolojen aiheuttaja on tuki- ja liikuntaelinten sekä sidekudosten sairaudet. Sairaspäivien aiheuttama todellinen kustannus on riippuvainen siitä, minkä verran sijaisia tarvitaan poissaolojen paikkaajaksi. Työterveyspalvelujen kustannukset alenivat 93.975 eurosta 88.787 euroon. Työntekijää kohden kustannukset olivat 472 € (525 € vuonna 2020). Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että kunta suunnittelee ja laatii ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä sairauspoissaolojen vähentämiseksi. Työhyvinvoinnin kehittäminen, johtaminen ja esimiestyö on tärkeässä roolissa henkilöstön työhyvinvoinnin kannalta.

4. Kokonaistaloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Tuloslaskelma, t€	TP 2021	TA 2021	TP 2020	Toteuma%
Toimintatuotot	5.759	5.113	5.580	112,6
Toimintakulut	-44.521	-44.882	-41.270	99,2
Toimintakate	-38.761	-39.768	-35.690	97,5
Verotulot	21.798	20.300	19.437	107,4
Valtionosuudet	19.372	19.299	20.038	100,4
Rahoitustuotot ja -kulut	245	137	213	178,9
Vuosikate	2.654	-32	3.998	-8216,2
Poistot ja arvonalentumiset	-1.565	-1.650	-1.622	94,9
Satunnaiset erät	0	0	0	0
Tilikauden yli-/alijäämä	1.089	-1.682	2.376	-64,7

Toimintatulot kasvoivat edellistä vuodesta ja ylitti talousarviossa arvioidun määrän. Kasvua oli muun muassa tuissa ja avustuksissa sekä maksutuotoissa. Toimintakulut toteutuivat lähes talousarvion mukaisena. Toimintakate heikkeni 3,071 milj.euroa eli 8.6%. Verotulot heikkeni edelliseen vuoteen nähden 2,361 milj.euroa ja valtionosuudet vastaavasti heikkeni edellisvuodesta 0,666 milj.euroa. Tilikauden vuosikate oli 2,6 milj. euroa, joka on yli suunnitelman mukaisten poistojen. Kestävässä kuntataloudessa vuosikate kattaa poistot. Kertynyt ylijäämä oli lähes 1,1 milj. euroa (2,376 milj. euroa), mikä on parantanut kuntatalouden tunnuslukuja ja taloudellista asemaa. Tästä ei voi kuitenkaan vetää johtopäätöstä, että kunnan talous olisi pysyvämminkin parantunut.

Toteutunut vuosikate ja ylijäämä olivat selvästi parempia kuin mitä varsinaisessa talousarviossa ennakoitiin. Koronan vaikutus talouteen jäi edelleen huomattavan vähäiseksi.

Talouden keskeiset tunnusluvut 2021-2020

Kangasniemen kunta	2021	2020
Toimintatuotot/ -kulut	44 %	44 %
Vuosikate % poistoista	143 %	193 %
Vuosikate/ asukas	677 €	962 €
Omavaraisuusaste	58,18 %	53,76 %
Suhteellinen velkaantuneisuus	41,94 %	50,23 %
Kertynyt ylijäämä/ asukas	8.616 €	7.527 €
Lainat/ asukas	2.919 €	3.376 €

Kuten taulukosta huomataan, kunnan keskeiset tunnusluvut ovat edelleen parantuneet. Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta ja alijäämän sietokykyä. Omavaraisuusaste oli 53,18 % (ed. v. 53,76 %). Omavaraisuusaste on yli 10 % alle maan keskitason. Suhteellinen velkaantuneisuus kertoo sen, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvitaan vieraan pääoman takaisin maksuun. Suhteellinen velkaantuneisuus on 41,94%, joka on parantunut edellisvuodesta. Lainakanta oli 15.267 milj. euroa ja asukasta kohden lainaa oli vuoden lopussa 2.919 euroa (3.376 euroa). Lainamäärä aleni alhaisen investointitoiminnan ja hyvän tilikauden tuloksen vuoksi.

Tarkastuslautakunta suosittelee asettamaan kunnalle ja kuntakonsernille tunnusluvuille tavoitetasot ja konsernille taloudelliset tavoitteet. Tytäryhtiöiden puolesta taattujen lainojen määrä oli n. 3,3 milj.euroa. Muiden puolesta annettuja takauksia oli 1,1 milj.euroa. Takausvastuiden määrä on yhteensä 4,4 milj.euroa. Vastuiden määrä aleni edellisvuodesta sekä konsernitakausten että muiden osalta.

Tilinpäätös sisältää konsernitilinpäätöksen. Konserni koostuu neljästä tytäryhtiöstä ja kolmesta kuntayhtymästä. Konsernin tulos on ylijäämäinen 1,059 milj.euroa ja kertynyttä alijäämää on konsernitaseessa -29 tuhatta euroa. Konsernitaseen loppusumma on 54,392 milj.euroa. Kuntakonsernin lainakanta oli 25,636 milj.euroa. Lainamäärä aleni selvästi edellisestä vuodesta. Alentuminen tapahtui osittain kunnan lainamäärän alentumisen myötä. Asukasta kohden konsernilainat ovat 4.902 euroa (ed. v. 5.240 euroa).

Kunnan konsernille asettamat tavoitteet liittyivät lähinnä vuokra-asuntoihin. Tavoitteena oli sopivan asunnon järjestäminen kullekin asunnonhakijalle ja tyhjiä asuntojen määrän vähentäminen. Käyttöaste on ollut 86,5%, mikä on verrattain heikko. Tavoitteen yhteydessä ei mainita, mikä on tavoitetason mukainen käyttöaste. **Tarkastuslautakunta suosittelee, että tavoitteeseen sisällytetään tavoitetason mukainen käyttöaste tavoitteen toteutuksen arvioimiseksi.** Kunnan vuokra-asunnot tulee olla olennainen osa kunnan kiinteistöstrategiaa. Tilatarkasteluissa on aina oltava mukana kaikki konserniin kuuluvat kiinteistöt. Tarkastuslautakunta rohkaisee kehittämään kunnan ja tytäryhtiöiden välistä yhteistyötä. Kunnan kiinteistöstrategia tulee saattaa ajan tasalle huomioiden

tulevaisuuden tarpeet. Uusi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen aiheuttaa haasteita, joihin tulee varautua ennakkoon.

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että vuokra-asuntojen ja muiden kunnan omistamien kiinteistöjen tehokkaan ja taloudellisen johtamisen kannalta olisi selvitettävä, onko kustannustehokasta ja toiminnan kehittämisen kannalta järkevää järjestää toimintojen operatiivinen johtaminen kunnan omana työnään.

Talousarvion toteutuminen

Käyttötalouden määrärahojen sitovuustaso on vastualueen bruttomenot ja -tulot. Talousarviossa menomäärärahat olivat 44,951 milj. euroa. Talousarvion toteutuma oli 44,601 milj. euroa. Toteutuneet menot alitti talousarvion 0,35 milj. euroa. Talousarviossa tulomäärärahoja oli 5,199 milj. euroa ja toteutuma oli 5,839 milj. euroa. Tulot ylittivät talousarvion 0,64 milj. euroa. Nettona (toimintakate) käyttötalous toteutui 1,0 milj. euroa talousarviota pienempänä.

Bruttopalkkamenot ylittivät arvioidun määrän 0,149 milj. euroa. Työllistämistuki- ja hankepaikkoihin on saatu valtionavustuksia, jolloin nettopalkkamenot ovat toteutuneet arvioidun mukaisena. Sosiaali- ja terveyspalvelujen menot ovat 26,830 milj. euroa. Valtuusto on myöntänyt lisämäärärahan, jonka jälkeen toteutuma jää 0,72 milj. euroa alle muutetun talousarvion. Koronatuotot ovat olleet yhteensä noin 0,97 milj. euroa.

Käyttötalouden yksittäisten määrärahojen ylityksiä oli hallintopalveluissa menoissa 0,075 milj. euroa ja tuloissa 0,071 milj. euroa talousarviomuutosten jälkeen. Hallinto- ja Iltkpalveluiden menot ylitti talousarvion 0,330 milj. euroa ja tulot vastaavasti 0,074 milj. euroa. Sivistys- ja hyvinvointipalvelut ylittivät talousarvion menojen osalta 0,408 milj. euroa ja tulojen osalta 0,284 milj. euroa. Rakennus- ja aluetekniikan menot ylittivät 0,1 milj. euroa ja tulot 0,088 milj. euroa talousarvion. Varhaiskasvatuksen menot ylittivät 0,11 milj. euroa ja tulot 0,106 milj. euroa talousarviossa arvioidun määrän.

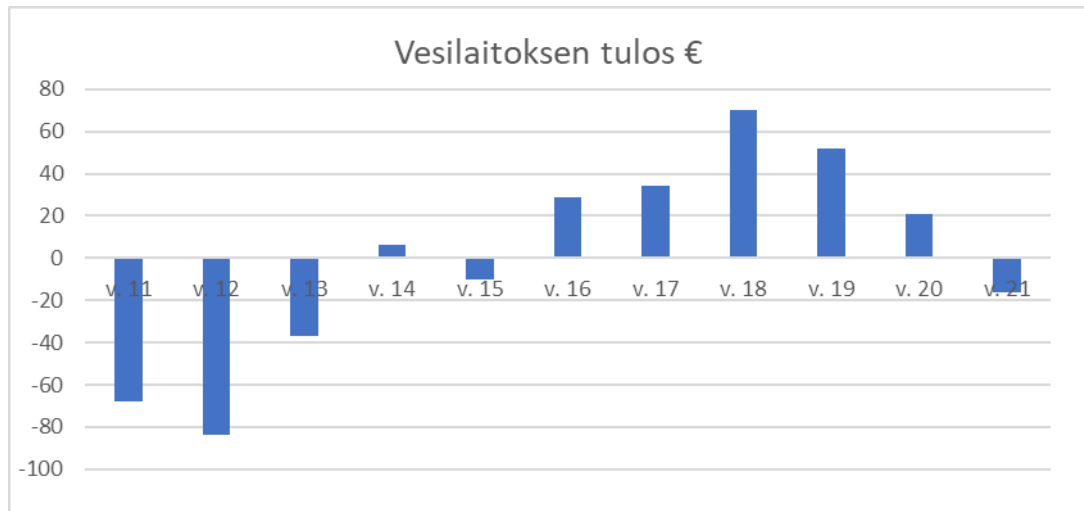
Kunnan investointien budjetoitu määrä oli 1,671 milj.euroa. Toteutuneet investoinnit olivat 0,684 milj.euroa. Talousarviossa investointituloja ennakoitiin kertyvän 0,200 milj. euroa ja toteutuma oli 0,013 milj.euroa. Investointien nettotuloksi tuli 0,670 milj. euroa. Euromääräisesti merkittävimpiä investointeja oli Kalliolan koulun julkisivu- ja sadevesisaneeraus 0,138 milj. euroa (TA 0,150 milj. euroa) ja Sepäntien saneeraus 0,1 milj. euroa (TA 0,1 milj. euroa) Kunnan tulee arvioida investointeja suhteessa muuttuvaan palvelutarpeeseen ja investointien osalta tulee olla riittävät vaihtoehtolaskelmat. Tarkastuslautakunta korostaa, että investoinneissa tulee käyttää tarveharkintaa, vaikka investointiin saataisiin valtionavustusta.

Vesilaitos

Vesilaitoksen tulos on -16.086 euroa alijäämäinen (ed. v. 20.908,73 euroa). Laitoksen liikevaihto aleni 7,5 %. Laitoksen kokonaiskustannukset laskivat edellisestä vuodesta. Henkilöstökulut kuitenkin kasvoivat 0,017 milj. euroa edellisestä vuodesta. Laitoksen myymän veden määrä 201.435 m³ (ed.v. 206.839 m³) ja se aleni 2,6 %. Laskutetun jäteveden määrä oli 142.425 m³ (ed.v. 143.605 m³). Tilinpäätöksessä ei kerrota käsitellyn jäteveden määrää. Aikaisempina vuosina käsitellyn jäteveden määrä on ollut suuri suhteessa myytyyn vesimäärään. Vesilaitoksen kustannuksista n. 33 % muodostuu

poistoista. Peruspääomalle ei makseta sisäistä korkoa. Vesilaitoksen tulee varata riittävät taloudelliset resurssit korjausvelan hallitsemiseksi.

Vesilaitoksen tuloksen kehitys:

5. Yhteenveto

Vuoden 2021 toimintaa ja taloutta leimasi edelleen koronaepidemia. Kansalaisille epidemian keskellä eläminen on aiheuttanut monenlaista sopeutumista. Kunnallisten palvelujen järjestäminen on ollut puutteellista erilaisten rajoitusten vuoksi. Toiminnoissa on jouduttu oppimaan uusia työskentelytapoja. Keskeistä on ollut etätyöskentelyn oppiminen ja siihen sopeutuminen. Kouluissa puolestaan etäopetus on mahdollistanut koulunkäynnin jatkumisen.

Vuoden 2021 tilinpäätös on tulokseltaan toteutunut kaikin tavoin ennako-odotusten vastaisesti. Valtion puolesta on useaan otteeseen lisätty kuntien valtionapuja koronamenetyksien ja haittojen korvaamiseksi. Käytännössä kuntataloudelle lisäkulut ovat jääneet maltillisesti ja valtion kompensatiot valtionosuuksien korotusten muodossa ovat olleet hyvinkin riittäviä. Koronan elinkeinoelämälle aiheutuneet vaikutukset ovat kohdistuneet rajattuihin toimintoihin.

Kunnan talouden tulos muodostui poikkeuksellisen hyväksi. Tilikauden ylijäämä 1,088 milj.euroa on olosuhteisiin nähden hyvä tulos kunnalta. Tulosta ei yksistään selitä lisääntyneet valtionavut, vaan kunnan toiminnassa on muutoinkin saatu kustannussäästöjä. Kunnan palvelut on järjestetty vuoden aikana niin hyvin kuin korona on sen mahdollistanut. Kunnan käyttötalouden talousarvio toteutui pääosin hyvin ja suurien määrärahojen ylityksiä ei käytännössä ollut. Investointitoiminta jäi alhaiselle tasolle ja tämä yhdessä ylijäämäisen tuloksen mahdollisti sen, että kunnan velkamäärää jatkoi alenemistaan.

Kunnan talous on tasapainossa ja nyt toteutunut ylijäämä vankisti sitä edelleen. Ylijäämää on kertynyt yhteensä 8,6 milj. euroa. Kertynyt ylijäämä muodostaa hyvän puskuria mahdollisesti heikommillekin toimintavuosille. Koronaepidemian aiheuttamat ylimääräiset tuet ja avustukset tulevat vähenemään ja toimintaympäristö alkaa hiljalleen normalisoitua.

Tämä tarkoittaa sitä, että kuntataloudessa voi olla edessä heikompia vuosia. Osaksi tämä johtuu siitä, että valtion lisätyt valtioavut loppuvat ja patoutunut terveyspalvelujen kysyntä ja siihen vastaaminen tulee aiheuttamaan enenevässä määrin kustannuksia. Asukasluvun jatkuva alentuminen on riski taloudelle. Samoin kunnan vanhusvoittoistuva väestö tulee vaatimaan enemmän terveydenhuollon ja hoivan resursseja. Kunnan investointitahti pitäisi pystyä toteuttamaan siten, että lisävelkaantumiselta vältytään. Tulevina vuosina kunnan taloudellista kantokykyä arvioidaan myös konsernin näkökulmasta. Konsernitasollakin kunnan talous on kohtuullisessa kunnossa. Konsernialijäämää ei käytännössä ole.

Kunnan strategia on vahvistettu vuosiksi 2021-2025. Strategiassa asetettuja tavoitteita toteutetaan vuosittain talousarvion kautta. Strategiset tavoitteet ovat pitemmän aikavälin tavoitteita. **Strategian toteuttamiseksi tehtävistä toimista tilinpäätöksessä tulisi olla selkeä ja johdonmukainen selostus.**

Pohjois-Savon hyvinvointialue aloittaa toimintansa 1.1.2023, mikä aiheuttaa merkittäviä muutoksia palvelurakenteessa. Kunnan väkiluvun pysyttäminen nykyisellään tai sen kasvattaminen on edelleenkin yksi tärkeimmistä kunnan tavoitteista. Vähenevällä asukasmäärällä on vaikea rahoittaa väestön ikääntymisen mukanaan tuomia kustannuksia. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kunnan taloutta on kokonaisuudessaan hoidettu valtuuston päätösten mukaisesti. Talousarvion toteutumaa on seurattu ajantasaisesti. Valtuuston määrittämät toiminnalliset tavoitteet on saavutettu kohtuullisen hyvin koronasta huolimatta. Alijäämän kattamistarvetta ei ole kunnassa tai kuntakonsernissa.

Kangasniemellä 12. päivänä toukokuuta 2022

Pasi Hänninen
Puheenjohtaja

Simo Hokkanen
Varapuheenjohtaja

Vesa Paronen
jäsen

Anne Puikkonen
jäsen

Sirpa Sappinen
jäsen